

ubi vocant *Hordines* --- afrontat flumen *Teçer* --- de alia in aqua q.v. *Sorrelios*, de III in ipsa Guardia de *Veltragano*, et de IV finit in ipsa *aqua* que vocant *Ordeg*» (*Dipl.Cat.Vic* 323 388). 975: «in te. *Oris*, in villa *Viniolas* --- Or. de flumine *Tezero*, de Mer. in villa *Ordege*, de Occ. in villa *Mogoro*» (ib. 361, 432). 993: «afr. Or. in flumen *Tezer*, Mer. in *rio Ordego* --- de Circi in castrum *Urisi*» (ib. 494, 579). 1000: «alode --- in *Ordego* --- loco *Ordego* --- de Or. --- *Tezer*, de Mer. ---, de Occid. in rocas subtus villa de *Todegano*, de Circi in *rio Ordego* --- villa *Todegano* usque in *rio Ordego*» (ib. 554, 646). 1188, en una butlla papal: «Sancti Michaelis de *Ordeg*» (Kehr, *Papsturk* p.527). *S.XII*: pbr. de *Ordeg*, a les llistes de parr. p.p. Pladevall (doc. II i potsers també en I, nº41). 1259: Geraldum de *Ordeg* de parrochia Sti. Stephani de Vineolis (CCandi, *Mi.Hi.Ca.* II, 98). 1331 i 1332: «S.Michaelis de *Ordeig*, --- *d'Ordeig*» (Junyent, *Misc. Griera* I, 373, 381).

És també cognom, que *AlcM* troba en 5 o 6 pobles del bisbat de Girona, i 6 del de Vic, que és on el trobo jo: en persones de la Plana de Vic, d'acord, doncs, amb la situació del NL.¹ Alguns ho han escrit amb *-ix*; per cert *Ordeix* era el nom matern d'un germà del pare de Verdaguer (*Epist.* I, 71, cf. 128 n.1); però no hi ha dubte que és una mera cacografia de la pronúncia *urděč* (única constatada en el NL i el NP): en els segles baixos de la llengua hem vist gent que escrivia *Puix* i *Puch*.

ETIM. La forma del nom no permet pensar en res llatí (qualsevol derivació de *ORDO*, *-INIS*, tindria una *-n-*), ni en res de nivell romànic (amb *HORDEUM* o *ORDIRI* o *HORRIDUS* seria inexplicable *-eig*), llevat que vingués d'un NP germànic, com tants *NLL* del Nord del Principat; idea, doncs, versemblant en principis en termes vagues).

És el que proposa *AlcM*, remetent a una forma *Ordwig* que ha trobat com a variant en el recull de Förstemann (col. 1181); i per més que tals propostes etimològiques no són gaire versemblants si no van recolzades en l'existència del NP en documents catalans medievals que d'aquest no hi són. Aquí, però, hi ha dos grossos obstacles fonètics. L'arrel és *ORTA-* amb *-T-* (*-d-* deguda a un tret fonètic estrany al gòtic i el fràncic); i la *l* és llarga (*Eurigi*, *Ervigi* gòtics, *Orovitg* cogn. català). Com que, per tant, caldria *Ortovig*, no pas *-deig*, restem ben escèptics. I sospitem origen pre-romà.

De tota manera versemblant per l'ambient toponímic que el rodeja. Pre-romans provats són els del grup *Orís-Oristà-Sorreigs*, immediat damunt *Ordeig*; *Bascano* dins el terme d'Orís (V. art. *Bescanó*); *Besora*, no gaire més lluny; *Corcò*; i la sèrie *Olost*, *Oló*, *Olvan*; tots ells i *La Quar*, ben provats com pertanyents a la família ibero-basca; altres també ben provats com pre-romans: cèltics: *Vollregà*, *To-*

relló, *Münter*; i altres menys aclarits, però encara pre-romans com *Borredà*, *Sora*, *Roda*, *Tavertet*, *Sau*, *Alboquers*.

No dubtem, doncs, que amb la classificació pre-romana estem en terreny ferm. No ho podem lligar amb *Ordino* (infra) perquè la *-in* de la base *URDIN* s'hi oposa (tant com la del ll. *ORDINEM*). I com que tampoc per aquesta banda no es veu res fàcil, caldrà arriscar-se a conjetures més audaces.

a) La forma s'assembla notablement als noms d'una arrel toponímica bastant repetida en la zona basca o quasi-basca del Pirineu occidental: *Urdax*, poble de l'alta Navarra (on nasqué el clàssic basc Axular, c. l'a.1600) (d'on el cogn. *Ordax*). *Urdach* és un riuet bearnès, subfluïent del Gave d'Aspa (te. Issor); en compost basc *Urdazuri*, format amb *ur(i)* 'aigua, riu'; i hi ha *Urdès* ja en domini bearnès, 3 k. SE. d'Arthez [a. 1220, *Urdess*, 1286, *Urdeix*, 1376 *PRaymond*, *Di.To.BPyr.*). Però ja hem vist que en el nom català no hi ha més forma real que *Ordeig* amb *-ğ*, i això ja dificulta un lligam directe, amb aquest grup navarro-bearnès; caldria trobar una explicació raonable de la *ğ* en fonètica basca, que no ho crec possible; o almenys una variant en la terminació o sufix; no descartat, perquè aquests noms bascos passen raonablement per derivats del basc *urde* 'porc' (eventualment 'senglar'). Quedi, doncs, en dubte.

b). La proximitat immediata amb *Orís*, convida inevitablement a enllaçar-l'hi. Com que en comú només hi ha l'element *Or-*, no trobant explicació raonable per a l'element *-deig*, restem en termes ben vagues, de múltiples possibilitats. Cal deixar en suspens l'examen a fons d'aquesta pista, almenys fins l'art. *Orís/Oristà*.

c). En les mencions més antigues del nom *Ordeig* —que he donat amb força context— crida l'atenció la companyia amb un nom *Ordines* (en el doc. de 969, cf. un altre *Ordina*, més lluny al N., citat a l'art. *Ordino*; i sobretot, el qualificatiu de «rivus» que apliquen a *Ordeig* repetidament, o bé «aqua», també en el sentit de 'riuets': docs. de 969, 993 i 1000. I tant la inicial d'*Ordeig* com la d'*Ordines* coincideixen amb el nom del riu o aigua en basc, a saber *ur* (*uri*, cf. *Urdazuri* supra): l'ètimon provat del conspicu NL *Ur* de Cerdanya, i del *Re-ur*, el riuet que passa per *Ur*, que pot venir de *RIVU* ŪRI, amb metafonía; altrament entre *μ* i *o* poca diferència hi ha.

Amb aquestes premisses no és pas temerari fer una o dues combinacions proto-basques: α) *URI-T-EGI*>*ordeig* 'vessant del riu' amb un resultat com en *Enveig* < *IB-EGIUM* 'vessant de la ribera'; al costat d'això hi hauria *URI-T-INAS*>*Ordines*, amb el sufix *-TI* o *-T'* que entra en una munió de *NLL* i *NPP* bascos (*Urgoiti*, *Zugaza-goi-ti-a E.T.C.* I, 19). Cert